

Krav på dokumentationen vid användning av hemliga tvångsmedel för att utreda stämpling till brott

1. Bakgrund

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) ska underrättas om vissa beslut om att underlåta att underrätta enskilda om användningen av hemliga tvångsmedel (se bl.a. 14 b § förundersökningskungörelsen [1947:948]). Nämnden har tagit emot fem sådana underrättelser i ett ärende som har handlagts av Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet. Ärendet har granskats i syfte att kontrollera om det handlagts i enlighet med lag eller annan författning.

2. Rättsliga utgångspunkter

2.1. Hemliga tvångsmedel för att utreda stämpling till brott

För stämpling till brott döms, om sådant ansvar är föreskrivet, den som kommer överens med någon annan om att en gärning ska utföras, försöker anstifta någon annan att utföra en gärning eller åtar eller erbjuder sig att utföra en gärning (23 kap. 2 § andra stycket brottsbalken [BrB]). Hemliga tvångsmedel får användas i en förundersökning om stämpling till brott med viss straffskala, om en sådan gärning är belagd med straff (se 27 kap. 18 a, 19 a, 20 b och d §§ rättegångsbalken [RB] och 4 och 6 §§ lagen [2020:62] om hemlig dataavläsning).

Frågor om hemliga tvångsmedel inom ramen för en förundersökning prövas av rätten på ansökan av åklagaren (27 kap. 21 § RB och 14 § lagen om hemlig dataavläsning). Under vissa förutsättningar får tillstånd till hemliga tvångsmedel ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut (27 kap. 21 a § RB och 17 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

2.2. Dokumentation

Sedan 2023 respektive 2025 finns en lagstadgad skyldighet att dokumentera beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel (se bl.a. 27 kap. 35 § RB och 34 § lagen om hemlig dataavläsning). Bestämmelserna infördes i syfte att stärka möjligheten till efterhandskontroll och förbättra förutsättningarna för tillsyn.¹ Krav på dokumentation för att möjliggöra tillsyn följer även av Europakonventionen.²

3. Nämndens iakttagelser och bedömning

Det granskade ärendet rör en förundersökning om stämpling till synnerligen grovt narkotikabrott. I ärendet har ett flertal hemliga tvångsmedel riktats mot fyra skäliga misstänkta personer, bl.a. med stöd av interimistiska beslut.

Vid granskningen av handlingarna i ärendet har det noterats att ett antal beslut från tingsrätten saknades. Vidare har det uppstått frågor gällande bl.a. om en av de misstänkta var i tillräcklig grad identifierad och om villkoren för hemlig kameraövervakning var godtagbart utformade. Ett antal frågor har därför ställts till den handläggande åklagaren. Åklagaren har svarat på nämndens frågor och bifogat de saknade besluten från rätten. Det som framkommit avseende handläggningen av ärendet i dessa delar föranleder inget uttalande från nämnden.

Vid granskningen har det också observerats att det brott som den misstänkta stämplingshandlingen avsåg, dvs. det synnerligen grova narkotikabrottet, är noggrant beskrivet i handlingarna i ärendet, men att det däremot inte i alla fall framgår vilken stämplingshandling som den enskilde misstänktes ha utfört (jfr 23 kap. 2 § andra stycket BrB). Åklagaren har därför ombetts att svara på vilken stämplingshandling respektive enskild misstänktes ha utfört samt redogöra för vilken nivå av konkretion avseende stämplingshandlingen som bedöms vara tillräcklig vid en ansökan om hemliga tvångsmedel.

Åklagaren har uppgett i huvudsak följande. Den stämplingsgärning som var aktuell för de misstänkta personerna var att de beslutat om eller åtagit/erbjudit sig att genomföra synnerligen grovt narkotikabrott genom att på visst sätt ta befattning med en stor mängd narkotika. Exakt hur stämplingen gått till är i denna typ av ärenden sällan möjlig att beskrivna närmare utan blir en

¹ Se prop. 2022/23:126 s. 181 och prop. 2024/25:51 s. 65–66.

² Se bl.a. Europadomstolens dom den 4 december 2015 i målet Roman Zakharov mot Ryssland, nr 47143/06 och SOU 2018:61 s. 82 och 201.

slutsats baserad på andra yttre faktorer, t.ex. vetskap om tidigare brottslighet, iakttagna kontakter med andra personer och andra ageranden.

Efter att ha tagit del av åklagarens svar ifrågasätter inte nämnden att omständigheterna varit tillräckligt konkreta för att de berörda personerna skäligen kunde misstänkas för stämpling till synnerligen grovt narkotikabrott. Nämnden vill dock framföra följande.

Att tillräckliga uppgifter om den misstänkta brottsliga gärningen framgår av underlaget till ett beslut om hemliga tvångsmedel är nödvändigt för att det vid en granskning i efterhand inte ska uppstå tveksamheter om det funnits förutsättningar för tillståndet. Av underlaget till ett beslut om användning av hemliga tvångsmedel för att utreda stämpling till brott bör det enligt nämnden därför framgå – med den konkretion som vid tidpunkten för beslutet är möjlig – hur de objektiva rekvisiten i den aktuella straffbestämmelsen täcks av faktiska förhållanden, både ifråga om det misstänkta brott som stämplingen avser och ifråga om den misstänkta stämpplingshandlingen.

Nämnden konstaterar att avsaknaden av konkretion i dessa avseenden har försvårat granskningen av det aktuella tvångsmedelsärendet.

4. Beslut

Med detta uttalande avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Cecilia Klerbro

I avgörandet har deltagit: Cecilia Klerbro (ordförande), Johan Kvart, Charlotta Bjälkebring Carlsson, Anna Ekström, Matheus Enholm, Robert Lisborg, Helene Odenjung och Per Schöldberg (enhälligt).

Föredragande: Amanda Holmström

Expedition till:

Åklagarmyndigheten, Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet

För kännedom till:

Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningen